

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

จุดมุ่งหมายในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อ ศึกษาความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาของบุคลากรหลักสูตร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 2

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ คือ บุคลากรหลักสูตรในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 2 จำนวน 158 โรงเรียนๆ ละ 3 คน ประกอบด้วยผู้บริหาร ครูวิชาการ และคณะกรรมการสถานศึกษา ในสัดส่วนที่เท่ากัน รวมทั้งสิ้น 474 คน ในการรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้รับแบบสอบถามคืนสมบูรณ์ครบถ้วนทุกฉบับ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ตามความเห็นของบุคลากรหลักสูตรในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 2 แบ่งเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถาม แบบตรวจสอบรายการ ในการจำแนกสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกเป็นผู้บริหารสถานศึกษา ครูวิชาการ และกรรมการสถานศึกษา

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา 8 ด้าน จำนวน 56 ข้อ ประกอบด้วย ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมายและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ จำนวน 7 ข้อ ด้านการจัดโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา จำนวน 6 ข้อ ด้านการจัดทำสาระของหลักสูตรจำนวน 10 ข้อ ด้านการออกแบบการเรียนรู้ จำนวน 8 ข้อ ด้านการออกแบบกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน จำนวน 4 ข้อ ด้านการกำหนดรูปแบบ วิธีการและเกณฑ์การตัดสิน การวัดและประเมินผลและเอกสาร หลักฐานการศึกษาจำนวน 8 ข้อ ด้านการพัฒนาระบบการส่งเสริมสนับสนุน จำนวน 8 ข้อ ด้านการเรียบเรียงเป็นหลักสูตรสถานศึกษา จำนวน 5 ข้อ

เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า ของลิเคิร์ต 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด ซึ่งแบบสอบถามมีค่าความเชื่อมั่น 0.94

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ สถิติที่ใช้ประกอบด้วย

1. สถิติที่ใช้ในการหาคุณภาพเครื่องมือ ได้แก่
 - 1.1 ค่าดัชนีความสอดคล้อง
 - 1.2 ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามด้วยสัมประสิทธิ์แอลฟา ตามวิธีการของครอนบาค
2. สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล
 - 2.1 คะแนนเฉลี่ย(μ)
 - 2.2 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน(σ)

สรุปผลการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ มีข้อค้นพบเกี่ยวกับความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาของบุคลากรหลักสูตร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 2 ดังนี้

ผู้บริหาร โดยรวม ต้องการมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.97 โดยต้องการมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ระดับมาก จำนวน 6 ด้าน คือ 1) ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ การกิจ เป้าหมายและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 2) ด้านการจัดโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา 3) ด้านการจัดทำสาระของหลักสูตร 4) ด้านการออกแบบกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน 5) ด้านการกำหนดรูปแบบ วิธีการและเกณฑ์การตัดสิน การวัดและประเมินผลและเอกสาร หลักฐานการศึกษา และ 6) ด้านการพัฒนากระบวนการส่งเสริมสนับสนุน และต้องการมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ในระดับปานกลาง จำนวน 2 ด้าน คือ ด้านการออกแบบการเรียนรู้ และ ด้านการเรียบเรียงเป็นหลักสูตรสถานศึกษา

ครูวิชาการ โดยรวมต้องการมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ระดับมาก ทั้ง 8 ด้าน มีค่าเฉลี่ย 4.14 คือ 1) ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ การกิจ เป้าหมายและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 2) ด้านการจัดโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา 3) ด้านการจัดทำสาระของหลักสูตร 4) ด้านการออกแบบการเรียนรู้ 5) ด้านการออกแบบกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

6) ด้านการกำหนดรูปแบบวิธีการและเกณฑ์การตัดสิน การวัดและประเมินผลและเอกสารหลักฐานการศึกษา 7) ด้านการพัฒนากระบวนการส่งเสริมสนับสนุน และ8) ด้านการเรียบเรียงเป็นหลักสูตรสถานศึกษา

คณะกรรมการสถานศึกษา โดยรวม ต้องการมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 3.37 ทั้งนี้ต้องการมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ระดับมาก จำนวน 4 ด้าน คือ 1) ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมายและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 2) ด้านการจัดโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา 3) ด้านการจัดทำสาระของหลักสูตร และ4) ด้านการพัฒนากระบวนการส่งเสริมสนับสนุน และต้องการมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรสถาน ระดับปานกลาง 4 ด้าน คือ 1) ด้านการออกแบบการเรียนรู้ 2) ด้านการออกแบบกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน 3) ด้านการกำหนดรูปแบบวิธีการและเกณฑ์การตัดสิน การวัดและประเมินผลและเอกสารหลักฐานการศึกษาและ 4) ด้านการเรียบเรียงเป็นหลักสูตรสถานศึกษา

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยที่พบว่า

ผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวมต้องการมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาในระดับมาก โดยมีองค์ประกอบ จำนวน 6 ด้าน ที่มีความต้องการในระดับมาก ประกอบด้วย 1) ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมายและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 2) ด้านการจัดโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา 3) ด้านการจัดทำสาระของหลักสูตร 4) ด้านการออกแบบกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน 5) ด้านการกำหนดรูปแบบ วิธีการและเกณฑ์การตัดสิน การวัดและประเมินผลและเอกสารหลักฐานการศึกษา และ6) ด้านการพัฒนากระบวนการส่งเสริมสนับสนุน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าผู้บริหารสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 2 เห็นความสำคัญและต้องการมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาในทุกองค์ประกอบของของกระบวนการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดของกรมวิชาการ (2545 : 50 – 52) ที่ได้เสนอแนะบทบาทและหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษา ว่าต้องเป็นผู้นำในการจัดทำหลักสูตร สนับสนุนให้บุคลากรมีความรู้ ความสามารถในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา รวมทั้งพัฒนาให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้และงานวิจัยของฉลอง พงษ์นราธร(2542)ที่พบว่าปัญหาสำคัญในการดำเนินงานตามแนวทางการปฏิรูปหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนของโรงเรียนมัธยมศึกษาคือผู้บริหารสถานศึกษาขาดการเอาใจใส่ ดูแล ปรับปรุงการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยเฉพาะด้านหลักสูตรที่ไม่สอดคล้องกับสภาพปัจจุบันความต้องการของท้องถิ่นและปัญหาด้านกระบวนการเรียนการสอนที่ไม่

สอดคล้องกับหลักสูตร รวมทั้งงานวิจัยของ เคอร์ (Kerr.1981) ที่พบว่า มี 3 ตัวแปรสำคัญที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อของครูที่เป็นปัจจัยต่อการมีส่วนร่วมของครูในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา คือ การสนับสนุนจากผู้บริหารสถานศึกษา สำนึกด้านประสิทธิภาพส่วนบุคคลและความทุ่มเทของครู ผลของตัวแปรดังกล่าว สรุปได้ว่า การสนับสนุนของผู้บริหารสถานศึกษา มีอิทธิพลต่อข้าราชการครูในสถานศึกษานั้น ๆ เป็นอย่างมาก หากผู้บริหารสถานศึกษาขาดการเอาใจใส่ดูแลอย่างใกล้ชิดแล้วอาจส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพของการดำเนินงาน ผู้บริหารสถานศึกษาจึงจำเป็นต้องมีส่วนร่วมในกระบวนการดำเนินการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาทุกขั้นตอน ทั้งในฐานะของการเป็นที่ปรึกษา ผู้ให้คำแนะนำและกำกับติดตามอย่างเป็นระบบ มีความตระหนักและเห็นความสำคัญของการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาให้บรรลุเป้าหมายตามเจตนารมณ์ที่แท้จริงของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ประสานความร่วมมือกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนที่สอดคล้องกับสภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นให้สอดคล้องกับวิทยาการที่เป็นสากล เพื่อเป็นการสืบสานทางวัฒนธรรม รวมทั้งการสร้างองค์ความรู้และมีสังคมแห่งการเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต จึงเป็นภารกิจสำคัญของผู้บริหารสถานศึกษาที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ที่ต้องการ ทั้งนี้ปัจจัยสำคัญยิ่งที่ผู้บริหารสถานศึกษาพึงมี คือ ต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ มีความเข้าใจและสามารถวางกรอบโครงสร้างของหลักสูตร และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน สามารถนิเทศติดตามได้อย่างทั่วถึง รวมทั้งต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ รูปแบบ วิธีการ เกณฑ์การวัดและประเมินผล ตลอดจนเอกสารหลักฐานการศึกษาเป็นอย่างดี ตลอดจนการส่งเสริม สนับสนุน การปฏิบัติงานของบุคลากรทุกฝ่ายให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลสูงสุด และจากผลการวิจัย มีประเด็นที่น่าสนใจ คือ การที่ผู้บริหารสถานศึกษา ต้องการมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาในระดับปานกลาง จำนวน 2 ด้าน คือ ด้านการออกแบบการเรียนรู้และด้านการเรียบเรียงเป็นหลักสูตรสถานศึกษา นั้น ผู้บริหารสถานศึกษามีได้ละเลยภารกิจสำคัญแต่ประการใด เช่น ในด้านการออกแบบการเรียนรู้ มีกิจกรรมที่ผู้บริหารสถานศึกษา ต้องการมีส่วนร่วมในระดับมากหลายกิจกรรม เช่น การเสนอแนะแนวทางการนิเทศ ติดตามการจัดการเรียนการสอน การเสนอแนะแนวทางการช่วยเหลือและส่งเสริมผู้เรียนให้สามารถเรียนรู้ได้เต็มตามศักยภาพเป็นต้นและด้านการเรียบเรียงเป็นหลักสูตรสถานศึกษามีกิจกรรมที่ผู้บริหารสถานศึกษา ต้องการมีส่วนร่วมในระดับมาก เช่น การตรวจสอบความสอดคล้องและความเหมาะสมของหลักสูตรกับบริบท/สภาพของสถานศึกษา การประเมินผลหลักสูตรและปรับปรุงก่อนนำหลักสูตรไปประกาศใช้และการให้ความเห็นชอบการจัดทำและการประกาศใช้หลักสูตรสถานศึกษาเป็นต้น จะเห็นได้ว่าผู้บริหารสถานศึกษา มีความต้องการที่จะพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาอย่างแท้จริง ทั้งในบทบาทของผู้กำหนดนโยบายการศึกษา

บทบาทของผู้การอำนวยความสะดวก ควบคุมดูแลและสนับสนุนให้การดำเนินการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาประสบความสำเร็จสูงสุด เป็นไปตามนโยบายการจัดการศึกษาของชาติ ยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาของหน่วยงานต้นสังกัดและการพัฒนาการศึกษาที่ยั่งยืนของสถานศึกษาในอนาคต เป็นประการสำคัญ

ครูวิชาการ โดยรวมต้องการมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ระดับมาก ทั้ง 8 ด้าน ประกอบด้วย 1) ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ภารกิจ เป้าหมายและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 2) ด้านการจัดโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา 3) ด้านการจัดทำสาระของหลักสูตร 4) ด้านการออกแบบการเรียนรู้ 5) ด้านการออกแบบกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน 6) ด้านการกำหนดรูปแบบ วิธีการและเกณฑ์การตัดสิน การวัดและประเมินผลและเอกสารหลักฐานการศึกษา 7) ด้านการพัฒนากระบวนการส่งเสริมสนับสนุน 8) ด้านการเรียบเรียงเป็นหลักสูตรสถานศึกษา ทั้งนี้เนื่องจาก ครูวิชาการต้องเป็นผู้รับผิดชอบโดยตรงในการนำหลักสูตรสถานศึกษาไปสู่การปฏิบัติ จึงจำเป็นต้องมีส่วนร่วมในการดำเนินการทุกด้านและทุกกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดของกรมวิชาการ (2545 : 52 – 53) ที่เสนอว่าครูวิชาการต้องเป็นผู้นำในการส่งเสริม สนับสนุนการพัฒนาบุคลากรในการพัฒนาหลักสูตร เป็นผู้ประสานความร่วมมือกับบุคคล หน่วยงานองค์กรต่าง ๆ และชุมชน เพื่อให้การใช้หลักสูตรเป็นไปอย่างมีคุณภาพ ทั้งยังต้องความรู้ ความสามารถในการวางแผนสร้างหน่วยการเรียนรู้ กำหนดกิจกรรม จัดทำแผนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีทักษะในการจัดทำและพัฒนาสื่อรวมทั้งการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสภาพจริง รวมทั้งด้านการประชาสัมพันธ์และการนำข้อมูลมาปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาและผลการวิจัยของวิงเกอร์เตอร์ (Wingenter, 1988) ที่พบว่า ครูวิชาการต้องมีบทบาทอย่างมากในการดำเนินการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาเพื่อให้ได้หลักสูตรสถานศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นและผู้เรียนโดยตรง และงานวิจัยของจำเนียร ไตรมาตร (2542) ที่พบว่า ครูผู้สอนได้พัฒนาหลักสูตร โดยการปรับกิจกรรมให้สอดคล้องกับสภาพกับสภาพท้องถิ่นและให้ท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร และโรงเรียนสามารถพัฒนาหลักสูตร ให้สอดคล้องกับความสนใจของผู้เรียนและความต้องการของท้องถิ่น ส่วนปัญหาและอุปสรรค คือ ขาดแหล่งวิชาการ ขาดงบประมาณในการพัฒนาหลักสูตร และจัดทำเอกสารประกอบการสอน สื่อการเรียนการสอนวัสดุอุปกรณ์มีไม่เพียงพอ ไม่มีเวลาวางแผนการสอนและไม่สามารถจัดการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางได้และขาดความรู้ความเข้าใจในการวัดและประเมินผลตามสภาพจริง รวมทั้งผลการวิจัยของเพ็ญจันทร์ ธนาวิภาส (2536) ที่พบว่า ปัญหาของการพัฒนาหลักสูตรในโรงเรียนร่วมการพัฒนาการใช้หลักสูตร สังกัดกรมสามัญศึกษา คือปัญหาในด้านการสนับสนุน ส่งเสริม และส่วนใหญ่โรงเรียนขาดความพร้อมด้านบุคลากร อาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ งบประมาณ และครูขาดความรู้ ความเข้าใจ

พิชญ ก่อเกียรติยากุล (2547) ที่พบว่า ผู้นำกลุ่มบุคคลในองค์กรทางการศึกษาและองค์กรในชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการให้สถานศึกษา มีหน้าที่ที่ต้องจัดทำสาระหลักสูตรให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลาง โดยให้ชุมชนและท้องถิ่นมีส่วนร่วมและสอดคล้องกับสภาพและความต้องการของผู้เรียนและชุมชน สำหรับปัญหาด้านกระบวนการเรียนการสอนที่ไม่สอดคล้องกับหลักสูตร นั้น ฉลอง พงษ์นราธร (2542) เสนอให้ท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรด้วย ด้วยเหตุนี้คณะกรรมการสถานศึกษาจึงต้องมีบทบาทสำคัญในการผลักดันให้การจัดการศึกษาเป็นไปอย่างมีคุณภาพ รอบรู้และเข้าใจกระบวนการจัดการเรียนการสอนและการประสานความร่วมมือของชุมชน ตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 อย่างแท้จริงและงานวิจัยของบุญศรี แสงศรี (2545) ที่พบว่า การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการบริหารงานวิชาการ โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีเพศและวุฒิการศึกษาที่ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการ โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาไม่แตกต่างกัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของนเรศ หิ้นนุกูล (2544) ที่พบว่า คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานโดยรวมทุกด้าน อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนปัญหาในการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ขาดความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ไม่มีเวลา ไม่กล้าแสดงความคิดเห็น ขาดงบประมาณ และประเด็นสำคัญ คือขาดการประสานงานระหว่างสถานศึกษากับคณะกรรมการของสถานศึกษาซึ่งปัญหาและอุปสรรคดังกล่าวมาแล้วนั้นจะเป็นปัจจัยสำคัญที่บุคลากรทางการศึกษาต้องให้ความสำคัญเป็นพิเศษ โดยเฉพาะบุคลากรหลักสูตรของแต่ละสถานศึกษาต้องร่วมมือกันในการพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษาร่วมกันและอย่างต่อเนื่องเพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและส่งผลต่อการศึกษาของประชากรวัยเรียนในพื้นที่เขตความรับผิดชอบและร่วมกันพัฒนาการศึกษาของประเทศให้เจริญก้าวหน้าขึ้นเป็นเป้าหมายสูงสุดของการพัฒนาการศึกษาของชาติร่วมกัน

ข้อเสนอแนะ

ผลจากการวิจัยเรื่องรูปแบบการมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ของบุคลากร หลักสูตร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 2 ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในจัดทำและพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ให้มีคุณภาพ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะสำหรับ(บุคคลหรือหน่วยงาน)

1.1 กระบวนการจัดทำหลักสูตร แต่ละด้านควรให้ความสำคัญของบุคลากร หลักสูตรอย่างจริงจัง คือ

1.1.1 ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมายและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ต้องให้คณะกรรมการสถานศึกษาและชุมชน พร้อมด้วย ครู-อาจารย์ทุกคน มีส่วนร่วม

1.1.2 ด้านการจัดโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา ต้องคำนึงถึงความต้องการของท้องถิ่น ของผู้เรียน และวิสัยทัศน์ของสถานศึกษาเป็นสำคัญ

1.1.3 ด้านการจัดทำสาระของหลักสูตรสถานศึกษา สถานศึกษาต้องสร้างความตระหนัก ความเข้าใจในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ให้แก่ผู้เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ครู-อาจารย์ทุกคน ต้องลงมือดำเนินการจัดทำหลักสูตรด้วยตนเอง

1.1.4 ด้านการออกแบบการเรียนรู้ ต้องพัฒนาข้อมูลสารสนเทศ สื่อการเรียนรู้ และแหล่งการเรียนรู้ ให้เหมาะสม สอดคล้องและเพียงพอตามความต้องการของผู้สอนและผู้เรียน

1.1.5 ด้านการออกแบบกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ต้องจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนอย่างหลากหลายตามความต้องการของผู้เรียนเป็นหลัก พัฒนากิจกรรมแนะแนวให้มีประสิทธิภาพในการให้บริการแก่ผู้เรียนอย่างทั่วถึง

1.1.6 ด้านการกำหนดรูปแบบ วิธีการ เกณฑ์การตัดสิน และเอกสารหลักฐานการศึกษา ต้องพัฒนาผู้รับผิดชอบในการวัดผลประเมินผลการเรียนของผู้เรียน ให้มีความรู้ความเข้าใจ ในการประเมินผลตามสภาพจริง และสามารถจัดทำเอกสารหลักฐานการศึกษาได้

1.1.7 ด้านการพัฒนาระบบส่งเสริมและสนับสนุน ต้องจัดทำ จัดหา และพัฒนาแหล่งเรียนรู้ทั้งในและนอกสถานศึกษา สนับสนุนแหล่งเรียนรู้ ในรูปเทคโนโลยี ประสานงานและแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับหน่วยงานอื่นตลอดเวลา

1.1.8 ด้านการเรียบเรียงเป็นหลักสูตรสถานศึกษา สถานศึกษาต้องจัดทำหลักสูตรตามขั้นตอนจัดทำเรียบเรียงเป็นรูปเล่ม เสนอให้คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน อนุมัติและเผยแพร่ให้ผู้เกี่ยวข้อง ได้รับทราบและนำไปใช้

1.2 ควรส่งเสริมให้บุคลากรหลักสูตรได้มีการพัฒนาตนเองด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง เช่น การศึกษาดูงานด้านการพัฒนาหลักสูตร เพื่อและเปลี่ยนแปลงประสิทธิภาพกับสถานศึกษาอื่น ๆ

1.3 ควรประชาสัมพันธ์หลักสูตรให้ชุมชนและหน่วยงานอื่น ได้รับทราบ โดยการจัดทำเอกสารเผยแพร่หรือเผยแพร่ทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์

1.4 ควรแต่งตั้งคณะกรรมการในการประเมินการใช้หลักสูตร เพื่อพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรวิจัยเพื่อสร้างรูปแบบการมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรของบุคลากรหลักสูตร ในสถานศึกษา ในเขตพื้นที่การศึกษาอื่น

2.2 ควรวิจัยเพื่อศึกษา ปัญหาการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา แต่ละด้านอย่างละเอียด ทั้งในและนอกสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

2.3 ควรวิจัยเพื่อศึกษา ปัญหาการใช้หลักสูตรสถานศึกษาเพื่อปรับปรุงและพัฒนาการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา

2.4 ควรวิจัยเพื่อศึกษา เกี่ยวกับปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการนำหลักสูตรสถานศึกษาไปใช้